

Harmonie

Ik moet iets bekennen. Steeds vaker bekruipt me een nostalgisch verlangen naar 'de goede oude tijd'. Niet bepaald cool, maar ik kan er niets aan doen. Het zal mijn leeftijd wel wezen. Of is toch de voortschrijdende verloedering van ons aller platteland de voornaamste reden?

Soms word ik door die goede oude tijd overvallen bij de aanblik van een weidse polder uit mijn jeugd, die overwoekerd blijkt door een nieuwbouwwijk. Hetzelfde kan gebeuren als de groene ruimte aan het oog wordt onttrokken door het zoveelste bedrijventerrein met foeilelijke betonblokken. Of als naast een rietgedekte hoeve opeens een golfplaten loods verrijst als ligboxgevangenis voor melkvee, dat nooit meer de wei zal inkleuren met zwartbont leven. Of als blijkt dat een verre horizon met grootse wolkenluchten plotseling wordt verstoord door enorme windmolens. Of als... Zo kan ik nog wel een tijdje doorgaan.

Het Nederlandse landschap kende zijn goede oude tijd tot in de eerste helft van de vorige eeuw. Het is in vele toonaarden beschreven en bezongen, bijvoorbeeld in dat prachtige liedje 'Het dorp' van Wim Sonneveld: '... Wat leefden ze eenvoudig toen, in simpele huizen tussen groen, met boerenbloemen en een heg ...' Het oude landschap is vastgelegd op ontelbare schilderijen en foto's, opgemeten voor tal van topografische kaarten. Tezamen geven ze een nauwkeurig beeld van het verleden. Wat was eigenlijk de kracht van dit landschap? Samengevat in één woord is dat volgens mij: harmonie.

In een harmonisch landschap zijn de verschillende onderdelen op elkaar afgestemd, met elkaar in evenwicht, waardoor ze elkaar versterken en het geheel méér is dan de som van de delen. Net zoals voor een concert de verschillende instrumenten op elkaar worden afgestemd om in het muziekstuk te harmoniëren. In het oude landschap was de mens niet dominant aanwezig, zoals nu, maar onderdeel van het geheel. Boerderijen gingen schuil onder hoog geboomte en van een dorp was vaak alleen de kerktoren zichtbaar boven het groen. Graslanden en akkers waren kleinschalig en stonden vol wilde bloemen. Door de zompige hooilanden kronkelde een kristalheldere beek. Een netwerk van zandwegen en paden doorkruiste het boerenland in alle richtingen. Ook grotere wegen, geplaveid met klinkers, volgden de natuurlijke contouren van het landschap. Geluiden waren afgestemd op dit landschap van de menselijke maat: het klik-klak van paardenhoeven op de keien, het zingen van de zeis, gebeier van een kerkklok in de verte.

Als kind heb ik de laatste stuiptrekkingen van het oude landschap meegemaakt, voordat het werd ingeruild voor een model waarin efficiëntie en rechtlijnigheid de toon aangeven. Pas toen ik vijftien jaar geleden een trektocht maakte door het oosten van Polen werd me duidelijk wat een harmonisch landschap werkelijk inhoudt. En, belangrijker nog, hoe het voelt. Want een landschap is niet slechts een zintuiglijke ervaring. Het doet iets met je, diep van binnen. Harmonie van buiten kan inwendige harmonie voeden en versterken, een gevoel schenken van vrede.

Ook in Nederland zijn er gelukkig nog gebieden waar de harmonie van het landschap tastbaar is. De volgende keer zal ik u meenemen naar een van die relictten uit de goede oude tijd.

Eef Arnolds

De tekst is eerder verschenen in het tijdschrift Jonas 9 nr 6. 2006.